

POSTANOWIENIE

Dnia 10 września 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk

w sprawie **E. K.**

uniewinnionej od popełnienia czynu z art. 296 § 1 i 3 k.k. w zw. z art. 12 k.k.,

po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu

w dniu 10 września 2019 r.,

zażalenia pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego

na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...)

z dnia 10 kwietnia 2019 r., sygn. akt II AKa (...),

stwierdzające, że Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie może brać udziału w postępowaniu jako oskarżyciel posiłkowy oraz zawarte w nim zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 29 marca 2019 r., II AKa (...),

na podstawie art. 35 § 1 oraz art. 439 § 1 pkt 1 w zw. z art. 40 § 3 i art. 466 § 1 k.p.k.,

p o s t a n o w i ł

- 1) uznać swoją niewłaściwość funkcjonalną do rozpoznania zażalenia na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 10 kwietnia 2019 r., II AKa (...), stwierdzające, że Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie może brać udziału w postępowaniu jako oskarżyciel posiłkowy i sprawę środka odwoławczego w tym zakresie przekazać Sądowi Apelacyjnemu w (...) jako funkcjonalnie właściwemu,**
- 2) uchylić zawarte w pkt. 2 postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 10 kwietnia 2019 r., II AKa (...), zarządzenie o odmowie**

przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie wyroku z uzasadnieniem i sprawę w tym zakresie przekazać Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w (...), postanowieniem z dnia 10 kwietnia 2019 r., II AKa (...), stwierdził na podstawie art. 56 § 2 w zw. z art. 53 k.p.k., że Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie może brać udziału w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego, gdyż jest on osobą nieuprawnioną w rozumieniu art. 53 k.p.k. (pkt 1) oraz – na podstawie art. 457 § 2 w zw. z art. 422 § 3 k.p.k. – odmówił przyjęcia wniosku pełnomocnika tegoż Ministra z dnia 1 kwietnia 2019 r. o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 29 marca 2019 r., sygn. akt II AKa (...), jako złożonego przez osobę nieuprawnioną (pkt 2).

Zażalenie na powyższe postanowienie wniosła w imieniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi radca prawny M. Z., zaskarżając je w całości na niekorzyść oskarżonej i wskazując jako właściwy do jego rozpoznania Sąd Najwyższy. W środku odwoławczym rozstrzygnięciu zarzuciła:

- 1) błąd w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia, który miał wpływ na jego treść poprzez przyjęcie, że Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie może brać udziału w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego, jako że nie jest on osobą uprawnioną, podczas gdy materiał dowodowy zgromadzony w sprawie jednoznacznie przeczy tym ustaleniom;
- 2) naruszenie prawa procesowego, tj. art. 56 § 2 w zw. z art. 53 k.p.k. poprzez błędne stwierdzenie, że Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie może brać udziału w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego, jako że nie jest osobą uprawnioną z tego względu, że w chwili czynu Wielkopolski Ośrodek Doradztwa Rolniczego nie podlegał Ministrowi – podczas gdy Minister jest uprawniony do udziału w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego z racji objęcia nad WODR nadzoru;
- 3) naruszenie prawa procesowego, tj. art. 56 § 2 k.p.k. w zw. z art. 7 Konstytucji RP poprzez orzeczenie przez Sąd o niedopuszczalności udziału Ministra

w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego po prawomocnym zakończeniu postępowania;

- 4) naruszenie prawa procesowego, tj. art. 457 § 2 w zw. z art. 422 § 3 k.p.k. polegające na odmowie przyjęcia wniosku pełnomocnika Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 kwietnia 2019 r. o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 29 marca 2019 r., II AKa (...), jako złożonego przez osobę nieuprawnioną, podczas gdy Minister ten jest uprawniony do udziału w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego z racji objęcia nad WODR nadzoru na mocy przepisów ustawy z dnia 22 czerwca 2016 r. o zmianie ustawy o jednostkach doradztwa rolniczego.

Podnosząc powyższe zarzuty, skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości, nie wskazując, jakiego rodzaju rozstrzygnięcie miałyby zapaść po uchyleniu oraz o „zasądzenie kosztów zastępstwa prawnego wg norm przepisanych”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Zażalenie mogło być rozpoznane wyłącznie w tej części, w której kwestionowane jest rozstrzygnięcie zawarte w pkt 2 zaskarżonego orzeczenia.

W pierwszej kolejności, przed wskazaniem argumentów uzasadniających każde z rozstrzygnięć zawartych w niniejszym postanowieniu, należy jednak wyjaśnić pewną zaszłość procesową, która miała miejsce w niniejszej sprawie. Otóż, jak wspomniano w części wstępnej uzasadnienia, w zaskarżonym postanowieniu zawarte zostały dwa rozstrzygnięcia: pierwsze – dotyczące stwierdzenia, że Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie może brać udziału w postępowaniu jako oskarżyciel posiłkowy oraz drugie – odmawiające przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku. To ostatnie rozstrzygnięcie, choć zostało zawarte w postanowieniu, w istocie jest zarządzeniem upoważnionego sędziego i jako takie musi być traktowane na potrzeby niniejszego postępowania. Stosownie bowiem do art. 422 § 3 k.p.k., stosowanym odpowiednio w postępowaniu odwoławczym na podstawie art. 457 § 2 k.p.k., decyzja o odmowie przyjęcia wniosku złożonego przez osobę nieuprawnioną zastrzeżona jest dla prezesa sądu (a na podstawie art. 93 § 2 k.p.k. – ewentualnie także przewodniczącego wydziału lub upoważnionego sędziego).

Oznacza to, że skoro ustawodawca nie przewiduje tu czynności sądu, wymagających wydania postanowienia, jedna z tych osób wydaje zarządzenia (art. 93 § 2 *in fine* k.p.k.).

Uwzględniając treść art. 118 § 1 i 2 k.p.k., które odnosić należy do czynności wszystkich uczestników postępowania, a więc także organów procesowych, wydane w tej sprawie postanowienie w jego pkt. 2, stosownie do powołanych wcześniej przepisów, trzeba więc traktować, pomimo nadania mu formy postanowienia, jako zarządzenie (w kwestii interpretacji rozstrzygnięć organu procesowego przez pryzmat art. 118 k.p.k. zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 19 sierpnia 1983 r., IV KZ 99/83, OSNKW 1984, z. 3-4, poz. 34; z dnia 29 listopada 2000 r., III KZ 21/00; z dnia 2 września 2003 r., II KK 105/03, OSNKW 2003, z. 9-10, poz. 88).

Ustaliwszy, że w niniejszej sprawie mamy do czynienia *de iure* z zaskarżeniem zarówno postanowienia Sądu Apelacyjnego w (...) stwierdzającego, że określony podmiot nie może brać w udziału w postępowaniu jako oskarżyciel posiłkowy oraz zarządzenia odmawiającego przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenia wyroku z uzasadnieniem, należy przejść do kwestii związanych z wniesionymi w istocie dwoma, choć zawartymi w jednym piśmie procesowym, środkami odwoławczymi.

W pierwszej kolejności wskazać trzeba, pomijając ocenę tego, czy rzeczywiście, jak wywodzi skarżąca, w związku z treścią wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 maja 2018 r., K 12/15, (OTK-A 2018, poz. 29), stwierdzającego niezgodność art. 56 § 3 k.p.k. w zakresie, w jakim wyłącza dopuszczalność zaskarżenia zażaleniem postanowienia wydanego na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. odnoszącego się do oskarżyciela posiłkowego z art. 78 w zw. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP, oskarżycielowi posiłkowemu przysługuje – od daty ogłoszenia tego orzeczenia w Dzienniku Ustaw i to pomimo braku dokonania przez ustawodawcę w tym zakresie jakichkolwiek zmian – zażalenie, sądem właściwym do rozpoznania takiego środka odwoławczego nie jest Sąd Najwyższy.

We wniesionym środku zaskarżenia skarżąca nie wykazała, nie podejmując w tym zakresie nawet jakiegokolwiek próby przedstawienia argumentów wskazujących na prawidłowość przyjętego założenia, aby rozpoznanie środków

odwoławczych w takich sprawach należało do kompetencji Sądu Najwyższego. Należy więc przypomnieć, że Sąd Najwyższy nie jest, co do zasady, sądem odwoławczym w odniesieniu do sądów powszechnych, a taką właściwość funkcjonalną uzyskuje jedynie w wypadkach wskazanych wyraźnie w ustawie albo w wypadku zażaleń na takie rozstrzygnięcia, które blokowałyby wykonywanie sprawowania przez ten Sąd nadzoru judykacyjnego w ramach kasacji (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 27 lutego 2013 r., I KZP 26/12, OSNKW 2013, z. 4, poz. 27). Stosownie bowiem do art. 27 k.p.k. Sąd Najwyższy rozpoznaje kasację oraz środki odwoławcze i inne sprawy w wypadkach określonych w ustawie. Zatem, rozpoznawanie przez Sąd Najwyższy środków zaskarżenia, innych niż kasacja, ma charakter wyjątkowy i wymaga wyraźnego przepisu kompetencyjnego, a takiego – w odniesieniu do wniesionego zażalenia na postanowienie wydane na podstawie art. 56 § 2 k.p.k. – nie ma, nawet jeżeli podstaw do wywiedzenia takiego środka odwoławczego poszukiwać by w Konstytucji. Z samego więc faktu, że na jakieś postanowienie albo zarządzenie wydane w sądzie okręgowym (jako sądzie odwoławczym) albo w sądzie apelacyjnym przysługuje zażalenie, nie da się wywieść, przy braku szczególnego przepisu kompetencyjnego, właściwości Sądu Najwyższego do jego rozpoznania (zob. np. powołana wyżej uchwała składu siedmiu sędziów oraz postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 lipca 2017 r., III KZ 28/17; z dnia 24 marca 2015 r., III KZ 13/15; z dnia 28 października 2014 r., IV KZ 58/14; z dnia 25 września 2014 r., III KZ 45/14; z dnia 30 lipca 2014 r., IV KZ 40/14; z dnia 26 września 2011 r., II KZ 41/110; z dnia 26 października 2007 r., V KZ 66/07). Sądem właściwym do rozpoznania tego zażalenia, w tym oceny dopuszczalności jego wniesienia, pozostaje więc Sąd Apelacyjny w (...) (art. 426 § 2 k.p.k. *per analogiam*).

Wobec konieczności badania z urzędu kwestii właściwości, zachodziła w niniejszej sprawie potrzeba wydania postanowienia stwierdzającego niewłaściwość Sądu Najwyższego do rozpoznania zażalenia na postanowienie Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 10 kwietnia 2019 r., II AKa (...) orzekającego, że Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi nie może brać udziału w postępowaniu jako oskarżyciel posiłkowy i przekazania sprawy w tym zakresie Sądowi Apelacyjnemu

w (...) jako funkcjonalnie właściwemu, rzecz jasna przy założeniu, że takie zażalenie w ogóle przysługuje.

W drugiej kolejności należy odnieść się do zażalenia na zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie wyroku z uzasadnieniem Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 29 marca 2019 r., II AKa (...). Zarządzenie to, niezależnie od podniesionego w tej mierze w zażaleniu zarzutu (pkt 4), podlegało uchyleniu, a sprawa – przekazaniu Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania, a to wobec stwierdzenia przez Sąd Najwyższy z urzędu bezwzględnej przyczyny odwoławczej, określonej w art. 439 § 1 pkt 1 k.p.k., którym rozstrzygnięcie to jest dotknięte.

Zarządzenie o odmowie przyjęcia wniosku zostało bowiem wydane przez upoważnionego sędziego – SSA P. G., będącego także przewodniczącym składu orzekającego, który w tej sprawie wydał wyrok. Powoduje to, że zaskarżone zarządzenie obarczone jest bezwzględną przyczyną odwoławczą określoną w art. 439 § 1 pkt 1 w zw. z art. 40 § 3 k.p.k. Stosownie do ostatniego z przywołanych przepisów, sędzia, który brał udział w wydaniu orzeczenia zaskarżonego w trybie kasacji, nie może orzekać „co do tej kasacji”. W utrwalonym już w tym zakresie orzecznictwie Sądu Najwyższego podkreśla się, że zakaz ten nie jest ograniczony do oceny merytorycznej zasadności kasacji, lecz odnosi się do wszystkich rozstrzygnięć, które dotyczą formalnych warunków jej dopuszczalności i których skutkiem może być niedopuszczenie do merytorycznego rozpoznania kasacji, co obejmuje w szczególności orzekanie o odmowie przyjęcia wniosku o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku (zob. w ostatnich latach postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 12 sierpnia 2019 r., III KZ 31/19; z dnia 5 czerwca 2019 r., II KZ 15/19; z dnia 28 listopada 2018 r., V KZ 51/18; z dnia 28 sierpnia 2018 r., III KZ 29/18; z dnia 23 sierpnia 2018 r., V KZ 33/18; z dnia 30 marca 2017 r., V KZ 7/17; z dnia 30 marca 2017 r., V KZ 9/17; z dnia 8 maja 2013 r. V KZ 31/13; z dnia 11 kwietnia 2013 r., V KZ 29/13; z dnia 13 września 2012 r., III KZ 59/12; z dnia 29 listopada 2007 r., III KZ 110/07, z dnia 15 czerwca 2007 r., IV KZ 39/07, z dnia 26 lutego 2007 r., IV KZ 12/07). Orzekając w sprawie na etapie postępowania odwoławczego Sędzia Sądu Apelacyjnego P. G. był zatem z mocy prawa – na podstawie art. 40 § 3 k.p.k. – wyłączony od orzekania o odmowie przyjęcia wniosku

o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 29 marca 2019 r., sygn. akt II AKa (...).

Z tego powodu, niezależnie od podniesionych w zażaleniu zarzutów, zaskarżone zarządzenie należało uchylić i sprawę przekazać do ponownego rozpoznania. Stwierdzenie z urzędu występowania bezwzględnej przyczyny odwoławczej spowodowało także, że Sąd Najwyższy nie rozpoznał zarzutu podniesionego w tym zakresie w zażaleniu (art. 436 k.p.k.).

Na marginesie należy zwrócić uwagę skarżącego, w związku z jego wnioskiem o „zasądzenie kosztów zastępstwa prawnego wg norm przepisanych”, że w postępowaniu karnym uczestnikom postępowania w ramach postępowania wypadkowego, a z takim mamy do czynienia w tej sprawie, nie przysługuje prawo żądania zwrotu kosztów zastępstwa prawnego poniesionych przez tych uczestników w ramach postępowania incydentalnego. Choć pojęcie kosztów procesu obejmuje w szczególności uzasadnione wydatki stron, w tym z tytułu ustanowienia jednego obrońcy lub pełnomocnika (art. 616 § 1 k.p.k.), to – co do zasady – wydatki związane z ustanowieniem obrońcy lub pełnomocnikiem ponosi ta strona, która go ustanowiła (art. 620 k.p.k.). O tym natomiast, czy może ona żądać zwrotu poniesionych w tym zakresie wydatków rozstrzyga sąd w orzeczeniu kończącym postępowanie, ustalając, kto, w jakiej części i w jakim zakresie ponosi koszty procesu (art. 626 § 1 k.p.k.). Chodzi przy tym o orzeczenie kończące postępowanie w jego głównym przedmiocie, nie zaś o każde rozstrzygnięcie, które miałyby kończyć choćby postępowanie wypadkowe. Skarżąca nie dostrzega przy tym, że – w wypadku uniewinnienia oskarżonego, a taki wyrok został wydany w postępowaniu odwoławczym w tej sprawie – choć koszty procesu ponosi Skarb Państwa (takie też rozstrzygnięcie zostało zawarte w pkt. 2 tego orzeczenia), to Skarb Państwa nie ponosi tych kosztów w zakresie należności z tytułu udziału adwokata lub radcy prawnego w charakterze pełnomocnika pokrzywdzonego, oskarżyciela posiłkowego albo innej osoby (art. 632 pkt 2 k.p.k.). W tej części ponosi je oskarżyciel posiłkowy albo inna osoba.

Mając na uwadze powyższe, należało orzec, jak na wstępie.

